

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Contractu Et Sacramento Matrimonii

Bosco, Jean a

Lovanii, 1678

Concl. VI. Ut Sponsalia ad aliquid obligent, requiritur & sufficit deliberatio,
sufficiens ad mortale.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73432)

non tollitur obligatio; quia sublato posteriori, sive effectu, non tollitur prius, sive causa.

200. Interim pro opposita sententia citatur Doctor Seraphicus supra quæst. 2. ibi: *Nam in foro Ecclesie juramentum coactum non est obligatorium; tum quia Ecclesia præsumit, quia iste, qui coactè juravit, non juravit voluntate implendi juramentum, sed potius evadendi periculum; tum, quia etiam ille, qui jurare compulsi, cum malitiosè & dolosè processerit, nullum jus acquisivit, nec de malitia commodum reportare debuit; unde nullum habet jus reverendi.* Ubi videtur supponere, hanc voluntatem sufficere, ut juramentum non obliget.

Quomodo cum explicet Suarez.

Sed non oportet, inquit Suarez supra num. 20. verba obiter dicta, cum tanta proprietate & rigore accipere, maximè in in re tam clara. Sub voluntate ergo non implendi, comprehendit voluntatem non se obligandi, immò & fictè jurandi, ut patet ex altero membro, quod addit, scilicet: *Sed evadendi periculum*, quod posset quis consequi solum fictè proferendo verba juramenti sine intentione jurandi. Hæc ille.

201. Ratio opposita sententia.

Satis utique benignè, ne tantus Doctor videatur communi sententiæ refragatus fuisse, & sic ejus auctoritate sententia Adversariorum stabilatur, alioqui ex ratione probabili. Quæris, quæ sit illa ratio? Respondeo: quoniam promissio non tantum est voluntas se obligandi, sed etiam significatio animi faciendi, quod promittitur; ut proindè qui promitteret cum expressis verbis non faciendi, quod promittitur, non verè, sed derisorie censeretur promittere, id est, sine animo se obligandi; quorum enim vellet se obligare, & non facere?

Resp. Sua-

Respondet Suarez supra ad illam interrogationem: potest quis velle jurare ad evitandum malum, vel propter commodum temporale, & consequenter velle obligari, quia scit non posse vitare obligationem, si jurat; & nihilominus nolle implere, quia sibi non est utile vel jucundum. Immo aliquis timoratus potest velle jurare, & obligari, & sperare licitè non implere, obrentà justà dispensatione; quid ergo mirum, quòd homines, qui facile peccant, velint jurare, & non implere? Hæc ille.

202. Resp. Au-

thoris. Respondeo ego ad illam interrogationem Suarii; Mirum esse, quòd homines, tamen si facile peccant, velint esse perjuri coram Deo, falsum jurando ex animo, ubi nulla est necessitas talis animi, sive ad evitandum malum, sive propter commodum temporale; quippe abundè sufficit, ut proferant verba juramenti absque animo juran-

di. Deindè jurans potest esse in illa sententia, quæ docet, posse obligationem vitari, si desit intentio obligationis; & per consequens posse vitari peccatum, quod alioquin foret in non executione operis promissi, foret ergo tali casu velle se obligare, si nolit exequi?

Sanè tamen omninò mihi persuadeam, id fieri posse, tamen qui diceret, se nolle facere, quod promittit, ordinariè præsumi posset non habere animum verè promittendi; adeoque non maneret obligatus alteri homini, quia ad hoc requiritur signum externum, sufficienter expressivum contractus seu consensus, quale illud ordinariè non est, si tamen indicaret se ferè velle obligari, teneretur, & posset cogi ad impletionem.

203. Quid ergo ad rationem Adversariorum supra allegatam? Respondeo; significacionem animi implendi promissionem, non spectare ad ejus essentialem rationem; unde parùm refert, an sit vera, vel non, ad hoc, ut sit vera promissio, tamen si promittens graviter peccet, supposità gravitate materiæ, ut nemo non videt. Sicuti si quis suscipiat obligationem legis, nolens tamen eam adimplere, indubiè obligatur, & peccat graviter, vel leviter juxta materiæ gravitatem, aut levitatem. Jam autem significatio voluntatis se obligandi, est essentialis ratio promissionis, & idè debet esse vera, ut promissio obliget, quia actiones, agentium, non operantur ultra intentionem eorum.

Igitur, ut finem imponamus huic Conclusioni, sponsalia, de quibus hic tractamus, si ficta fuerint, id est, sine animo spondendi, aut certè se obligandi, nullam pariunt obligationem in foro conscientie, secluso damno extrinseco; attamen qui sic spondidisset, in foro Ecclesie compelleretur contrahere Matrimonium, deficiente probatione ejusmodi fictionis. Sed quid si verè spondidisset, attamen indeliberatè? Respondeo:

CONCLUSIO VI.

Ut Sponsalia ad aliquid obligent, requiritur & sufficit deliberatio, sufficiens ad mortale.

204. IN voluntate, ut communiter notant Theologi, triplex est motus, quidam primus, sive voluntatis, sive rationis.

Qui non vult facere, quod promittit, non videtur se velle obligare.

Animus faciendi non spectat ad essentialiam promissionis.

2. Qui dicitur...

primus, qui ita celer est, ut nullo pacto sit in hominis potestate illum cohibere, & hic non est liber, nec in hoc aliqua culpa reperiri potest. Alius est secundò primus, qui impediri & cohiberi potuit, sed sub tenui libertate: & in hoc motu culpa lethalis inveniri nequit, quia imperfectè liber est; benè tamen culpa venialis, cum aliqua libertate gaudet. Alius est perfectus & deliberatus, plenèque liber, qui ex ratione dirigente & voluntate libera procedit, & in hoc invenitur plena ratio culpæ. Ita hos motus explicat Sanchez hic disputat. 8. num. 2.

Sanchez.

Alius dupliciter dicitur deliberatus.

Et num. 3. notat; actum dupliciter dici deliberatum. Primò, ut distinguitur contra motum primò primus, & secundò primum. Secundo modo, quando adest maturum consilium præviaque deliberatio omnium circumstantiarum, quæ in ea re occurrere possunt. In prima acceptione omnis actus gaudens libertate, requisitâ ad peccatum mortale, dicitur deliberatus; non autem in secunda acceptione. Hæc ille.

205. Quid sit deliberatio.

Quæris à me, quid ergo sit deliberatio? Aliqui putant deliberationem esse actum voluntatis, eligentis unum ex multis, quæ prius per rationem considerata, & inter se collata fuerunt: quia quamdiu aliquis cogitat, & discurret, donec eligat non dicitur deliberasse, quia nondum se determinavit.

Alii distinguunt deliberationem à proposito voluntatis, dicentes, propositum præexigere deliberationem, cum sit actus voluntatis deliberata. Quasi dicerent, sicut voluntatis actus supponit rationis iudicium, ita propositum deliberatum supponit rationis deliberationem.

Et hic modus dicendi (inquit Suarez) mihi placet; quia est aptior ad rem explicandam, dummodò sub deliberatione comprehendamus, non solum consultationem, & quasi inquisitionem intellectus, sed & iudicium, quo intellectus definitè proponit, quid sit eligibile vel eligibilis, vel quo in præsentia materia iudicat expedire vorum emittere. Atque hoc modo propositum voluntatis licet ab ipsâ sit elicium, denominabitur deliberatum extrinsecè ab actu intellectus; quia scilicet cum sufficienti animadversione & iudicio intellectus sit. Hæc ille lib. 1. de Voto cap. 9. num. 1. ubi tractat hanc quæstionem: Utrum voluntas voti non solum libera, sed etiam plenè & exactè deliberata esse debeat?

206. De sponsalio respiciendo ad actum delicti.

Quæ autem voti, eadem videtur esse ratio sponsalium, de quibus hic quærimus; an non solum libera, sed etiam plenè & exactè deliberata esse debeant? Et sanè aliquam libertatem, & per consequens deli-

berationem necessariam esse, ab omnibus admittitur; alioquin, ut notat Lugo de Just. disp. 23. num. 16. non erunt actus humanus imputabilis, atque idè obligaretur homo quasi invitus, si absque consensu libero proprio obligari posset: quàmvis enim quod ex voluntate etiam necessaria procedit, voluntarium sit, non tamen procedit ab homine domino suarum actionum & rerum; atque idè non potest deservire ad abdicandum dominium rerum propriarum; nam dominium est potestas disponendi de re pro libito dandi vel retinendi &c. quod ergo non procedit à potestate libera, non procedit à dominio, atque idè non habet ullum valorem. Hæc ille.

Duplex autem est difficultas. Prima; an sponsalia, facta cum semiplena libertate & deliberatione, sufficienti ad peccatum veniale, non tamen ad mortale, ob defectum plenæ advertentiæ & deliberationis, sufficiant ad obligandum. Secunda; an sponsalia facta ex iracundia aut alia passione vehementi, quæ tamen libertatem non auferat, adhuc obligent; maximè si paulò post, cessante passione, sponsum peccent.

Conclusio nostra est communis & vera. Docet autem, non sufficere, ut sponsalia ad aliquid obligent, vel saltem leviter, semiplenam deliberationem & advertentiam; sed requiri & sufficere advertentiam plenam, quæ ad peccatum mortale requiritur & sufficit, etiam si calore iracundiæ vel aliâ passione fiat. Ita Sanchez supra num. 5. Vasquez disp. 5. de Matrimon. cap. 1. num. 3. & alii Theologi passim, quibus proinde recensendis supersedeo: & probo ex ratione, quòd requiratur deliberatio sufficiens ad mortale; quia per sponsalia homo imponit sibi ipsi gravem obligationem, quam si postea transgrediatur, peccat mortaliter; ergo meritò requiritur tanta libertas, & exinde deliberatio, sine qua non est libertas, quanta requiritur ad peccandum mortaliter.

207. Semiplena non sufficit ut obligent.

Sanchez. Vasquez. Prima probatio.

Aliter probat Lugo supra n. 21. quia quæ sub pleno hominis dominio sunt, non possunt sine pleno hominis consensu amitti; quando autem solum est semiplena libertas, non datur plenus, sed semiplenus consensus; atque adeò non est consensus, sed semiconsensus, non quidem hominis, sed semihominis; idè enim dicitur esse semiplena advertentia, quia homo quasi semidormiens, non totus vigilat, sed semivigilat & semidormit, quare non consentit totus homo, sed semihomo, & idè ille non dicitur actus omninò humanus, sed semihumanus, qui non sufficit ad abdicandū dominium, & inducendam obligationem circa res, quæ pleno hominis dominio suberant: de iis enim de-

208. Secunda probatio, ex Lugo.

debet totus homo disponere, sicut totus homo earum dominus est. Hæc ille.

Cum ergo totus homo sit dominus corporis sui, non nisi totus homo dominium ejus, sive pro futuro per sponsalia, sive pro præfenti per Matrimonium, potest à se abdicare, præsertim cum neque vera sponsalia, neque verum Matrimonium leviter possint obligare, ut patet ex Conclus. 1. Immo ratio Lugonis probat, quod non sufficiat semiplena libertas ad promissionem validam, etiam de re levissima; quia & hæc est sub plena potestate & dominio promittentis.

Confirmatio.

Confirmatur à Lugone supra num. 22. exemplo culpæ, requisitæ ad incurendam excommunicationem minorem, ad quam licet sufficiat peccatum veniale, non tamen sufficit, si sit peccatum veniale ob defectum advertentiæ plenæ; sed requiritur, quod sit peccatum commissum cum advertentiâ plenâ, sive sit mortale sive veniale, quia alioquin non reputatur actus perfectè humanus, ut docet Suarez de Censuris disp. 24. lect. 3. num. 3.

209. Objectio solvitur.

Si objicias; semiplena libertas sufficit ad mendacium leve; ergo etiam ad promissionem, quæ inducit obligationem levem. Respondet. Eminent. num. 23. Sicut potest ex semiplena advertentiâ venialiter peccari contra veritatem, si non conformentur verba menti; ita potest peccari venialiter contra fidelitatem ex semiplena advertentiâ, quando non conformantur facta promissis. Aliud autem est loqui de promissione ipsâ, in qua homo non mentitur, quando cum animo implendi promittit, sed imponit sibi obligationem in futurum; ad hanc autem obligationem sibi imponendam requiritur plena advertentiâ, quia alienatur quasi propria libertas, ad quod requiritur, quod totus homo consentiat, ut deperdat dominium suarum actionum, quod plenè possidet.

210. Disparitas quoad præfens pun-ctum inter malitiam & obligationem.

Ratio ulterior disparitatis est; quod turpitudine sive malitia sit quasi effectus physicus procedens à voluntate quomodocumque libera objecti turpis, & idè absque alio nostro consensu sequitur. Undè non debet quis malitiam intendere, ut peccet; sed sufficit, quod sciat malitiam actui annexam. At verò spontanea obligatio ad aliquid, est effectus moralis, ad quem major libertas requiritur; sic quippe si aliquis in testamento suo dicat, se nolle per subsequens testamentum revocari hoc prius, nisi ejus memor fuerit, & expressè revocet, licet postea, immemor hujus voluntatis, aliud testamentum condât, non revocatur prius. Item si aliquis velit nullo prorsus voto obligari, nisi hujus voluntatis memor, eam revocaverit, non obligabitur voto subsequenti, quod immemor emittit, nisi saltem in ea dispositione sit, ut, si recor-

datus fuisset, voluntatem priorem revocasset. E contra verò si aliquis dicat, ego nolo deinceps consentire pravis desideriis, si autem immemor hujus propositi, eoque non revocato consensero, ex nunc revoco illum consensum, & protestor me non consentire, adhuc si postea immemor illius prioris voluntatis, sed tamen cum advertentiâ sufficienti ad malitiam, consentiat pravo desiderio, peccabit; quia per priorem voluntatem non potuit impedire turpitudinem consensu subsequenti; hæc quippe turpitudine effectus est quasi physicus illius consentus liberi circa objectum turpe.

Porro in ordine ad effectus morales non solum attenditur voluntas præfens, sed etiam dispositio habitualis ex voluntate præterita non revocata, quæ adhuc moraliter censetur perseverare in ordine ad ponendam vel impediendam obligationem, quia ad hujusmodi effectus morales sufficit voluntas moraliter permanens. Unde si dominus famulo præcepit, ne Petro aliquid det, etiam ipso domino præcipiente, nisi hoc ipsum præceptum, ejus memor, expressè revocet, non tenetur postea obedire domino præcipienti aliquid Petro dare, sed potius tenetur ei non obedire; quia in hoc ipso obedit domino, cujus prius præceptum, nondum sufficienter revocatum adhuc permanet, & prævalet posteriori in ordine ad obligandum.

Jam autem unusquisque censetur esse in ea dispositione & voluntate interpretativa, ut nolit abdicare à se res suas, nec obligare sese, nisi per consensum plenum suum, non per semiconsensum; ne alioquin non ipse solus disponat de re sua, sed simul cum indeliberatione, cum tamen sit dominus in solidum, adedque possit de re sua solus & in solidum disponere. Hæc fusius ex Lugone. Quæ la-

211. Ad effectus morales attenditur etiam habitualis dispositio voluntatis.

Lugo.

Nec dixeris; potest quis antecedenter vel- le, ut quandocumque aliquid promittit sive parvum sive magnum, tamen si cum semiplena advertentiâ, promissio teneat; ergo saltem in illo casu non concludit ratio Lugonis. Respondeo negando Consequentiam; quia & tunc talis homo solus, & in solidum disponit de re sua, si non per illam voluntatem consequentem, quæ dicitur promissio, saltem per voluntatem antecedentem, quæ vult promissionem semideliberatam valere. Quin immò si quis cum plena deliberatione diceret alicui: Promitto tibi Matrimonium, si in somno vel in ebrietate protulerò verba promissionis, valida foret promissio, tamen si sine ulla deliberatione in somno vel ebrietate verba illa proferret. Quia hæc est quasi promissio conditionata, cujus substantia posita fuit ante somnum vel ebrietatem sub tali conditione.

212. Objectio solvitur.

52

Si verba promissionis in somno vel ebrietate profertur, & ideo obligatio non fuit orta, donec impleteret conditio.

Neque repugnat promissionem fieri sub tali conditione, quæ postea non pendeat ex nova libertate promittentis, ut, si pater consenserit. Estque optimum exemplum si quis ita vocat: *Si quemquam in ebrietate occidam, nunquam amplius bibam vinum*; non est enim dubium, quin ex tali voto, conditione impletâ, oriatur obligatio.

Sed quid si ante somnum aut ebrietatem non habuisset voluntatem se obligandi, aut promittendi, sed tantum profertur illa verba in ebrietate; nonne obligabitur, si profertur, & promissarius accipiet? Patet ex præcedenti Conclusionem, quod non; quia, ut ibi latius deduximus, sola prolatio verbi promissorii sine voluntate promittendi, vel se obligandi, non inducit obligationem, etiam dum prolatio ista in se est libera, quando minus quando solum est libera in sua causa, id est, in somno aut ebrietate?

Unde Vasquez & Alii, qui putant sufficere ad obligationem, solam prolationem verbi promissorii, formaliter & in se liberam; negant nihilominus, sufficere prolationem verbi promissorii, liberam dumtaxat in sua causa, v. g. in somno vel ebrietate, in eum finem intenta, ut verba promissoria profertur. De qua re diffusius disputavimus Disp. 1. hujus Operis Sect. 7. Conclus. 6. ubi de intentione necessaria ad conficiendum Sacramentum. Eadem autem est ratio contractus, puta, quia debet esse actio humana, qualis non reperitur in somno aut ebrietate. Vide dicta loco citato, nec enim oportet ea iterum hic repetere.

Addo unam aut alteram objectionem. Propter peccatum veniale ex subreptione incurritur perfecta obligatio ad poenas purgatorii. Deinde; potest quis promittere, ubi & quando id ipsi est illicitum, tamen propter inadvertentiam solum peccare venialiter, nihilominus promissio erit valida; ergo &c.

Respondeo ad 1. obligatio ad poenas purgatorii non oritur ex nostra voluntate, sed ex voluntate Dei, qui potuit nos velle perfectè obligare ex tali actu imperfecto; hic autem tota obligatio oritur à nostra voluntate: dignum itaque & justum est, ut oriatur à tota voluntate, præsertim gravis obligatio, qualis oritur ex sponsalibus. Nonne Plurimi docent, quando damnum fuit grave, sed illatum per culpam theologicè tantum venialem, non esse obligationem, restituendi illud grave damnum, etiam sub veniali? Et quæ alia ratio, nisi quod injuria illata cum imperfecta advertentia, & ideo solum venialiter culpabilis, non procedat à causa plenè & perfectè voluntaria? Sanè damnum mag-

num, respectu actionis leviter peccaminosæ ex defectu deliberationis, censetur casuale & fortuitum, adeoque talis actio non censetur injuriosa respectu talis damni. Si ergo in hoc casu non oritur obligatio ne quidem levis restituendi, (quæ minus pender à voluntate nostra, quàm obligatio promissionis, ut patet ex dictis Conclusionem præcedenti) idque propter indeliberationem, quanto magis indeliberatio excusabit promittentem indeliberatè ab obligatione solvendi promissum, quæ totaliter dependet à libera ejus voluntate?

Ad secundam objectionem respondet Lugo supra n. 18. communem doctrinam intelligendam esse non in sensu materiali, sed formali & proportionato, quod scilicet debeat ita plenè adverti ad damnum, quod affert promissio, sicut ad peccandum mortaliter debet plenè adverti ad prohibitionem, & ad malitiam objecti vel actus mali; ut fuit absque illa advertentia plena ad malitiam non contrahitur culpa perfecta & mortalis; sic absque advertentia æquè plena ad damnum promissionis, non contrahitur perfecta & completa promissionis obligatio. Hæc ille. Sufficit ergo quod taliter advertat ad obligationem, quod si ita adverteret ad malitiam, peccaret mortaliter.

Ex his satis clarè patet, quid dicendum sit de furiosis & similibus; videlicet neque sponsalia, neque Matrimonium contrahere posse, quamdiu durat furor, quia pro illo tempore incapaces sunt peccati mortalis. Et ideo scriptum habemus cap. 24. de Spons. *Dilectus Filius R. proposuit, quod filiam suam cuidam matrimonialiter copulavit. Et infra. Cum autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat morari non possit, & propter alienationem furoris (forte legendum, mentis) legitimus non poterit intervenire consensus: Mandamus, quatenus si rem noveris ita esse, præfatas personas cures ab invicem separare. Ita Innoc. 3. Vercel. Episcopo.*

Ubi Glossa verb. *Furore*, sic inquit: *Si tempore contracti Matrimonii taliter laborabat, non fuit Matrimonium. 32. q. 7. Neque furiosus. Sim. sup. de Reg. Sicur. Si tamen tempore sanæ mentis contraxit, durat, ut in cap. Neque furor; quia etiam retinet dignitatem, ff. de Statu hominum, Qui furore. & ff. de Spons. Furor, & retinet filios in potestate, ff. de His qui sunt sui vel alien. jur. l. Patre furioso. Sed quomodo hoc potuit esse, quia si quando mulier ista contraxit laborabat illo furore, stulta fuit, sed hoc non est verisimile, quod aliqua cum tali contraheret. Sed si tunc non laborabat furore, tenuit Matrimonium: unde adveniente furore non dissolvitur; ergo non debent isti separari, quia initium considerandum est: ut 32. q. 7. Hi qui & c. Neque. Potest dici, quod ille tempore contractus erat furiosus, & pater iste & filia igno-*

215.
Resp. ad 2.
ex Lug.

216.
Furiosi non
possunt con-
trahere
sponsalia aut
Matrimo-
nium.
C. 24. de
Sponsal.

Quamdiu
durat furor.

213.
Non repug-
nat promissio-
nem fieri
sub condi-
tione, si de-
pendente à
libera vo-
luntate pro-
mittentis.

Ad obligati-
onem pro-
missionis
non sufficit
libertas in
causa.

214.
Duplex ob-
jectio.

Prima di-
lucet.

rabant illum furiosum. Sæpe enim furiosi sunt constituti in conspectu umbratæ quietis, ff. de Acq. poss. Quod meo, §. Si furioso: nec tamen sunt mentis sanæ, licet videantur: & si tunc mulier ista cum eo contraxit, non tenuit Matrimonium: & si hoc probaverit, separabuntur. Et qui tali furioso tradit possessionem, non transfert eam in ipsum, nec adipiscitur possessionem, sed tradens eam perdit: Sufficit enim si existimat se transferre, ff. de Acq. Poss. Quod meo, §. Si furioso; quandoque tamen furiosus per dilucida intervalla redit ad sanam mentem, & tunc si contrahat, tenet, arg. 7. q. 1. Quamvis, & 3. q. 9. Indicas. & ff. de Offic. præsi. Divus. & C. de Cu. Furi. l. penult.

Sed pone, quod mulier contrahat cum furioso, si consentiat in eum postquam reversus est ad sanam mentem, nunquid est Matrimonium? Videtur quod sic, infra de Eo qui duxit in Matrimonium poll. per adult. c. 1. & c. Veniens. & infra de Conjug. ser. Proposuit. Fo. dixit, quod non est Matrimonium: quia ibi non fuit consensus, 30. q. 2. Ubi non est. ff. de Verb. oblig. l. 1. Verum est, quod dixit Joannes, si referas te ad primum consensum. Tan. dixit, quod est Matrimonium, quod intellige non ex tunc ut referas te ad primum, sed ut ex nunc ex novo consensu. Ber. Hactenus Glossi. satis accommodatè ad nostrum propositum, neque habeo quod addam.

217.
Tamen si
alia pars
probat eum
nosset,

Solum noto; malè ab Aliquibus citari hanc Glossam, quasi docuisset, Matrimonium furiosi valere, si conjux furorem illius non ignorabat, quod planè falsum est, ut patet ex verbis jamjam relatis, in quibus solum dicit, casum istum, Papæ ibi propositum, non potuisse aliter contingere, nisi quia furor ab altero contrahente ignorabatur, eò quod tunc appareret quietus & sanus; alioquin enim quomodo cum furioso voluisset contrahere?

Ex his festinè cognoscitur, quomodo intelligendum sit, quod ait Fabianus Papa, & refertur c. 26. 32. q. 7. Neque furiosus, neque furiosa Matrimonium contrahere possunt: sed si contractum fuerit, non separantur. Putà si contractum fuerit ante furiam, vel etiam post furiam illo tempore, quo furiosus per lucidum intervallum jam redierat ad sanam mentem.

218.
An furiosus
eo tempore,
quo habet
lucidum in-
tervallum,
licet con-
trahat Ma-
trimonium,
ex S. Bonav.
& S. Th.,

Si autem quæritur; an furiosus, illo tempore, quo habet lucidum intervallum, etiam licetè contrahat Matrimonium? Respondet D. Bonaventura 4. dist. 34. a. 3. q. 1. negativè, ibi: Si verò non esset actu furiosus, sed habitus, etiamsi haberet lucidum intervallum, non deberet contrahere propter periculum; quia talis prolem nescit educare, nec cum uxore debet cohabitare; tamen si contraheret, contractum esset.

Et Doct. Angel. eadem dist. art. 4. Dicendum, inquit, quod furia aut præcedit Matri-

monium, aut sequitur. Si sequitur, nullo modo dirimit Matrimonium: si autem præcedit, aut furiosus habet lucida intervalla, aut non: si habet, tunc quamvis dum est in illo intervallo, non sit tutum, quod Matrimonium contrahat, quia nescit prolem educare, tamen si contrahit, Matrimonium est.

Hanc sententiam sequitur Sanchez supra n. 18. cum hac tamen limitatione Soti 4. dist. 34. q. unicà. a. 4. conclus. 1. Nisi per alias personas conjunctas, prolis educationi satis consuleretur. Nam, inquit Sanchez, ex causa justa id munus alii committi potest, qualem esse parentum amentiam nemo dubitabit: & si dicas, ablineant Matrimonio contrahendo, durum est, ipsos ad vitam continentem altringere, & maxime si gravibus carnis stimulis tempore sanæ mentis urgeantur. Hæc ille.

Sed dicit aliquis: quid si dubitetur, an eo tempore, quo contraxit Matrimonium, sanus fuerit vel furiosus? Respondet Sanchez supra n. 17. quando non constat, eum antea furore correptum esse, non præsumitur furiosus, sed sanæ mentis, ut constat ex l. 2. C. Qui testam. fac. pos. & l. Nec Codicillos. Cod. de Codic. quæ sic sonat. Nec Codicillos quidem furentem posse facere, certissimi juris est. Si igitur scriptura vel codicillorum patris tui fuit prolata, ut aliquid ex hac peti possit: adseverationi tuæ, mentis eum compositum fuisse negantis, fidem adesse probari convenit. Et ratio est clara; quia natura ipsa homines sanæ mentis producit, quare asserenti aliquem insanum esse, adversatur præsumptio, quæ à natura ipsa descendit.

Quando autem constat, aliquem dementiâ affectum fuisse, nec constat consuevisse habere dilucida intervalla, præsumitur adhuc demens, si tamen probatum fuerit, furorem durasse quodam continuo tempore, ut anno vel mente: secus si probatur in aliquibus tantum actibus furiosum fuisse: non enim præsumitur permanere furorem. Similiter non præsumitur furorem durare, ubi peritorum testimonio probatur, ex accidente, quod jam cessavit, contigisse. Tandem, si furiosus lucida habeat intervalla, cum dubitatur, an actus tempore furoris, an sanæ mentis gestus fuerit, Henriquez lib. 11. de Matrim. c. 4. n. 3. ait in dubio præsumi usum rationis: Dicendum tamen est, præsumi tempore furoris gestum esse.

Et ratio est; quia cum furoris morbus suapte naturâ perpetuus insanabilis ac desperatus sit, præsumitur durare omni tempore, & illa dilucida intervalla sunt per accidens, ideoque minimè præsumuntur, l. Si verò. §. Qui pro rei qualitate, ff. Qui satisd. cogan. Limita tamen, nisi ex actus qualitate, qui ita bene gestus est, ut ostendat non factum esse à demente, præsumatur gestum tempore sanæ

Sanchez
Sotus,

219.
Quid si du-
bitetur an
tempore con-
trahat sane-
rit sanus.
L. a. C. Qui
test,

Henriquez

220.
Furoris
morbus
suapte na-
tura est per-
petuus ju-
sa San-
chium,

næ mentis. Similiter præsumitur furiosus quoad actus, qui paulò post furoris tempus aguntur; non autem quoad illos, qui longo intervallo distant. Hæc Sanchez cum Aliis, quos citat.

221. Objectio.

Sed si furor præsumitur durare omni tempore, ut ait Sanchez contra Henriquez, quomodo verum est, quod supra dicit: Non præsumitur permanere furorem; hæc enim videntur sibi mutuo opposita. Deinde pro sententia Henriquez facit, quod docet Sanchez eodem lib. disp. 18. n. 5. Maximè observandum est, in dubio, fit Matrimonium, nec ne, in Matrimonii favorem sententiam ferendam esse, quia Matrimonii favor multus est, ut constat ex cap. Ex Literis, de Probat. ubi dicitur, existentibus probationibus paribus, judicem absolvere debere, præterquam in liberali causa.

C. 3. de Probat.

Hæc sunt verba textûs: Quod si ambarum partium testes sint æque idonei, possessoris testes præferentur: cum promptiora sint jura ad absolvendum, quam ad condemnandum, præterquam in liberali causa. Ubi Gloss. verb. In liberali. addit: Et in querela inofficiosi testamenti ff. de Inoffic. testam. Si pars Judicantium. & in causa Matrimoniali. 33. q. 2. Si quis acceperit. & in dote. Unde versus: Stat testamentum, libertas, conjugium, dos. Si sunt æquales qui producantur utrimque. Et istos quatuor casus habes infra de Re jud. cap. ult. Hæc Gloss. Cap. ult. sic sonat: Duobus judicibus, ut acceperimus, diversas sententias proferentibus, si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia: nisi in causa favorabili, puta Matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso fuerit promulgata.

C. fin. de re jud.

222. In dubio præsumitur pro valore Matrimonii.

Cum ergo in dubio, secundum communem sententiam, pro valore Matrimonii standum sit, ut agendo de verbis, quibus contrahitur, suo loco adhuc videbimus; quid ni, quando oritur dubium de valore Matrimonii, propter dubium usûs rationis, quid ni, inquam, præsumi debeat usus rationis, ut Matrimonium, de quo agitur, valere magis possit, quam perire? arg. l. 80. ff. de Verb. oblig. Quotiens in stipulationibus ambigua oratio est, commodissimum est id accipi, quo res, de qua agitur, in tuto sit. Item l. 12. ff. de Reb. dubiis. Quotiens in actionibus, aut in exceptionibus ambigua oratio est, commodissimum est id accipi, quo res de qua agitur, magis valeat, quam pereat. Ad stipulatur jus Canonicum cap. Abbate. de Verb. signif. ibi: Profectò sic intelligenda sunt illa verba, ut res de qua agitur, valere possit potius, quam perire.

Ad idque in lib. videtur præsumitur inter calum.

Pone ergo casum, quod aliquis contraxerit cum furioso, qui solet habere lucida intervalla, Matrimonium consummatum fuit, & pars sana non renuit cohabitationem seu vinculum Matrimonii; interim oritur du-

bitatio, an quando contractus initus fuit, furiosus habuerit lucidum intervallum præsumendum foret, dicit aliquis, lucidum intervallum, ut res, de qua agitur, valere possit potius, quam perire.

Et sanè nullum fundamentum ego video oppositæ sententiæ ex jure, quod Sanchez supra allegat: est quippe sequentis tenoris: Qui pro rei qualitate evidentissimè locupletem, vel si dubietur, adprobaturum fidejussorem judicio sistendi causâ non acceperit, injuriarum actio adversus eum esse potest: quia sane non qualibet injuria est, duci in jus eum, qui satis idoneum fidejussorum dat. Sed & ipse fidejussor, qui non sit acceptus, tanquam de injuria sibi facta, querere poterit. Quid illa verba ad propositam questionem faciant, ingenuè fateor, me profus ignorare. Et verò quid refert, quòd actus paulò post furoris tempus aguntur, vel longo intervallo distent, si furor, ut vult Sanchez, præsumatur durare omni tempore? Hæc maturè expendantur, & eligat quisque, quod sibi videtur probabilius & magis tutum.

223.

Rejicitur fundamentum oppositæ sententiæ.

Progredior ego ad secundam partem Conclusionis, & quæro, an sufficiat quælibet deliberatio, quæ sufficit ad peccandum mortaliter; quidam enim dicunt, necessariam esse maturam considerationem & consultationem, ita ut non sufficiat usus & judicium rationis, quod ad libertatem & dominium actus satis fit; sed oporteat non fieri ex aliqua repentina & subita mutatione aut passione, sed ex plena advertentia & consilio; arg. 48. ff. de Reg. Juris: Quidquid in calore iracundie vel fit, vel dicitur, non prius ratum est, quam si perseverantiâ apparuit judicium animi fuisse. Ideoque brevi reversa uxor, nec divertisse videtur. Idem dicitur leg. Divortium, 3. ff. de Divortii. & cap. Divortium, 21. de Poenit. dist. 1. sequentis tenoris: Divortium non est verum, nisi quod animo perpetuam constituendi divisionem fit. Itaque quidquid calore iracundie vel fit, vel dicitur, non prius ratum est quam perseverantiâ apparuerit judicium animi fuisse, ideoque per calorem missio repudio si brevi reversa est uxor, nec divertisse videtur.

224.

An sufficiat hic qualibet deliberatio, quæ satis est ad peccandum mortaliter? Arguitur ex jure pro sententia negative. L. 48. ff. de Reg. juris. L. 3. ff. de divort. C. 21. de Poenit. 1. dist. 1.

Sed hæc jura facilem habent solutionem, videlicet de solo divortio tractare, ut patet ex verbis mox relatis, ut sensus sit: Quidquid calore iracundie vel fit, vel dicitur (scilicet in ordine ad divortium) non prius ratum est &c. Quærebatur itaque, an quando conjux motu iracundie divertens, statim revertitur, censetur factum divortium, & respondet Paulus Jurisconsultus negativè, quia divortium exigit animum perpetuè divertendi, qui animus non præsumitur fuisse, quando conjux statim revertitur, sed potius censetur divertisse ex iracundia, ut indignationem ostenderet & terreret.

225.

Resp. ad jus.

Occurritur Objectioni, ver-

verba univ[er]salia de omnibus, quæ calore iracundiæ fiunt; quia desumpta sunt ex dicta leg. *Divortium*; adeoque pariformiter ad illam intelligenda, ut patet ex ultimis illis verbis: *Ideoque brevi reversa uxor, nec divor- tisso videtur.*

226.
Alia respon-
sio ex Vas-
quez.

Aliter respondet Vasq. de Matr. disp. 5. n. 11. & 12. In ea, inquit, lege non explicatur, utrum ipso facto irritum sit, an rescindi debeat. Quod si statueretur à principio nullum esse, dicere deberemus, non ipso jure naturali, sed positivo illius legis, ubi ea vim habet, irritum esse; ex quo non licet inferre, sponsalia hoc modo facta, irrita quoque esse, cum ea lex circa sponsalia vim habere non possit: nam quamvis jure canonico hoc habeamus statutum in c. 1. de Novi oper. nunt. ut, ubi leges contrariæ non sunt sacris Canonibus, illis standum sit... tamen hoc locum habere non potest in irritatione sponsaliorum, Matrimonii, & collatione beneficiorum, & aliis, quæ speciali ratione potestati Ecclesiasticæ inter Christianos reservata sunt, sed in iis, quæ pertinent ad modum procedendi in judiciis & litibus. Quare si lege illa irritati sunt contractus omnes, fervore iracundiæ facti, non proinde debet intelligi, irritatum fuisse contractum sponsaliorum, aut aliquid aliud, quod potestati Ecclesiæ omnino reservatum est: ad hoc enim potestas nulla est in Principe sæculari. Et certe in eo capite non dicitur, ut leges sæculares in rebus Ecclesiasticæ potestati referantur, hoc ipso, quod jure Canonico nihil de ea re statutum est, vim legis habeant; sed tantum, sacrorum Canonum statuta, Principum constitutionibus adjuvari. Et fortassis in prædicta lege non irritantur omnia ea, quæ fiunt fervore iracundiæ; sed statuitur, ut in iudicio rescindantur. Hastenus Vasquez.

227.
Quem se-
quitur Pon-
tius.

Quem sequitur Pontius lib. 4. c. 1. n. 4. ubi in fine explicat, quomodo sacrorum Canonum statuta Principum constitutionibus adjuvantur, ut videlicet idem sit adjuvari, quod explicari & confirmari, & ubi desunt, ex æquitate quadam, & convenientia, verosimile ex illis argumentum deduci.

Magis placet
Auctori
prior respon-
sio.

Sed magis placet nobis prior responsio, cui favet Glossi. Cujac. in præfatam legem, verb. *Quidquid calore.* dicens: *Pertinet tantum ad di- vorcia, & est conjungenda cum lege 3. supra de Divort.*

228.
Probatur
sententia
affirmans.

Igitur hæc lex non obstat Conclusioni nostræ, quæ cum communi sententia dicit, sufficere ad valorem seu obligationem sponsalium talem & tantam deliberationem, qualis & quanta sufficit ad peccandum mortaliter, id est, tunc sunt sponsalia satis deliberata, & per consequens valida (si cetera adfint) sive fiant calore iracundiæ, aut ex alia passione, sive non, quando homicidium, quod com-

mitteretur ex eadem passione, esset peccatum mortale. Quid miramur? Ad obligandum subditum lege vel præcepto, non requiritur in Superiore, nisi talis & tanta deliberatio, id est, non requiritur, nisi ut cum libertate & advertentia plena præcipiat id, quod aliunde præcipi potest; ergo & ad seipsum obligandum sive hominibus sive diabolo, sive Deo, sufficit eadem libertas & advertentia plena; jam enim homo operatur ex pleno & perfecto dominio suarum actionum.

Confirmatur: quia septennium præscrip-
tum est à jure ad contrahenda sponsalia, ut
infra videbimus, sed illa ærate aded tenera
impossibile est moraliter, puerum plenâ liber-
tate & maturo consilio esse præditum, vixque
eâ gaudebit, quæ ad culpam mortalem desi-
deratur; ergo non est verisimile, quod sive
ex jure naturæ, sive ex jure positivo ad valo-
rem sponsalium requiratur maturum consi-
lium. Non jure naturæ; quia nequidem ad
Matrimonium, quod est contractus indissol-
ubilis, id consilium requiritur, multò mi-
nus ad sponsalia, quæ multis ex causis pos-
sunt dissolvi. Non etiam jure positivo; quia
alia jura, quæ ad hoc propositum solent ad-
ferri minoris momenti sunt, quam illud, quod
suprà allegatum & explicatum fuit, ut jam
ostendo.

Itaque præter legem 48. ff. de Reg. Juris, 229.
communiter ab Adversariis adducitur lex 9.
ff. de Public. & vectig. quæ sic incipit: *Locatio*
vecigalium, quæ calor licitantis ultra modum
solite conductionis inflavit, ita demum admi-
tenda est, si fidejussores idoneos & cautionem is,
qui licitatione vicerit, offerre paratus sit.
Sed hæc lex (præterquam quod potius con-
trarium probet, nam admittitur talis loca-
tio, oblata sufficienti cautione, sine qua ob-
periculum inobservantiæ rejicitur) liquidò
constat, quod agat de speciali casu licitatio-
num in subhastationibus, in quibus sæpe li-
citantes, præter voluntatem ex aliqua inad-
vertentia augent pretium ultra modum, cui
malo voluit lex succurrere; unde non tam
redditur irritus ille contractus, quam præ-
scribatur modus, quo fieri debeat, ut valeat:
ergo sponsalia, & ceteri omnes contractus
debent eodem modo fieri, ut valeant, qualis
Consequencia? Neque enim in positivis li-
cet semper argumentari à paritate rationis,
quamquam & hic paritas non sit, nam spon-
salia non solent fieri præter voluntatem ex
aliqua inadvertentia, sed ordinariè ex plena
& perfecta deliberatione.

Obicitur præterea cap. 5. 2. q. 3. quod 230.
desumptum est ex Epistola 3. Fabiani Papæ
ad Hilarium Episcopum, & sic sonat: *Si quis*
iratus, crimen aliquod cuiuslibet temerè objecerit,
convicium non est pro accusatione habendum: sed
permissio tractandi spatium id, quod iratus dixit,
per

per scripturam se probaturum esse fateatur, ut si fortasse recipiens, quæ præ iracundia dixit, iterare aut scribere noluerit, non ut reus criminis teneatur.

Respondeo: fieri subindè posse, ut ira impediatur perfectam deliberationem, requisitam ad peccatum mortale; & tunc absque dubio irritat sponsalia & cæteros contractus; neque pro accusatione, imò nec pro convicio habenda foret, temera objectio criminis ex tali ira; quòd autem Pontifex de tali ira hìc loquatur, undè constat, cum vocet illam temeram objectionem criminis, convicium? Alioquin Gloss. ibi per ly *Tractandi*, intelligit deliberationem, verbo: *Tractandi*, dicens: *Id est, deliberandi. Et per hoc est arg. quod ibi non erratur, ubi ex deliberatione aliquid fit.*

Interim dici posset, quòd per deliberationem hic intelligatur maturum consilium, quod Pontifex specialiter in hoc textu requirit pro forma accusationis, sive ut objectio criminis habeat rationem accusationis. Quæ autem conventio objectionis criminis est iracundia, quæ potius est convicium, quam accusatio, cum contractu sponsaliorum?

Tertio objici solet lex 2. C. Ad legem Juliam Majest. sequentis tenoris: *Alienam sectæ meæ sollicitudinem concepisti, quasi crimen Majestatis sustineres, si seruo tuo iratus esse non perseveres, quod semper te futurum inconsulte juraveras.* Calus hujus legis est, ut notat Gloss. ibi: *Si iracundiâ motus, quod seruo meus stabit in perpetuis vinculis, juravi per vitam Principis, & hanc penam voto ei remittere: an quasi lese Majestatis crimine accusari debeam, queritur? Et dicitur, quod non.* Et ead. Gloss. verb. *Quod semper. Id est,* inquit, *te futurum iratum jurasti.*

Igitur juramentum illud non reprobatur ibi propter defectum deliberationis; sed quia res ipsa inconsulte, id est, stultè seu indebitè promittebatur, cum melius esset iram remittere, quam retinere; adeoque res jurata, utpotè inhonestâ, non erat capax obligationis juramenti.

Quarto objicitur cap. *Sicut ex Litteris*, 13. de Jurejurando. Exscribo totum textum, ut quilibet videat, quàm parùm, imò nihil faciat ad propositum. *Sicut* (inquit Urb. 3.) *ex litteris tuæ discretionis cognovimus, R. Prior Monasterii tui, iracundiæ calore succensus, juramento firmavit, quòd in claustris ejusdem Monasterii, quo se vinculo professionis adstrinxit, non esset cum G. Monacho ulterius moraturus: Et infra: Respondemus, quòd non licuit Monacho supradicto temerarium juramentum facere, maxime cum fidem professionis frangeret, & stabilitatis suæ propositum evacuet. Ideoque*

circâ cum tua sollicitudo provident, quòd talis ei penitentia injungatur, ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, simile aliquid facere pertimescat: ipse verò in claustris, quòd licitè abjurare non potuit, cum stabilitate perpetua suam penitentiam exequatur.

Quid tibi videtur benigne Lector? Nunquid Pontifex declarat irritum hoc juramentum, quia indeliberatum, & non potius, quia temerarium & illicitum, quoniam de re illicita? Nihil clarius. Undè Gloss. ibi verb. *Temerarium*, ait: *Immo nec licitum sine licentia Superiorum*, 12. quæst. 1. Non dicatis. 20. quæst. 2. *Monacho*. Et ead. Gloss. verb. *Penitentiam*. De illicito & temerario juramento penitentia debet imponi. Et quid ni illicitum, utpote contra fidem professionis religiôsæ, & stabilitatis propositum?

Denique objiciunt Aliqui cap. *Dudum*, 20. de Convers. Conjug. ubi aliquis contra voti & professionis obligationem allegavit, se calore iracundiæ nondum quiescente promississe. Pontifex autem dicit, servandum esse promissum; quia postea coram Tabellione & testibus voluntariè se obligavit, quare approbare tacitè videtur rationem allegatam, si vera fuisset.

Sed neque hoc jus urget; quia, præter motum iracundiæ, promittens etiam allegaverat mutationem instrumenti, & deceptionem, quæ sola ibi refelluntur, relicto motu iracundiæ, tamquam minoris momenti. Hæc sunt verba juris: *Verum præ nominatus C. proposuit, quòd casu amisso instrumento præfato, illud in prima persona, quòd prius erat in tertia, inseritis pluribus, in uno aliter, quàm in alio, fuit ab ipso formatum, & cum tibi iratus fuisset, sicut verba, & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quiescente, quidam ipsum deceptorie allexerunt, proponentes eidem, quòd in hospitali prædicto cibus ad libitum posset uti, ac proprium retinere, præfato B. sibi nihilominus promittente, quòd non solum ardorem, sed etiam appetitum libidinis exstingueret in eodem: propter quòd quidquid in hac parte dignoscitur, iratus, seductus pariter & illictus, & sub spe promissionis, ac sub ea conditione vel modo, si posset continentiam observare, asseruit à se factum.* Hæc sunt, quæ allegavit promittens pro nullitate suæ promissionis.

Sed ad ista respondebatur è contra, quòd an Tabellio in tertia persona instrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur substantia veritatis) nihil interesse videtur. Insuper quàmvis aliquando spes memorato C. data fuisset, per quam ad hoc se proposuit indutum: eo tamen tempore quo talia facta fuerunt, purè, simpliciter ac voluntariè pro amore Dei & remedio animæ suæ solummodo, ad

votum & ad alia supradicta nascitur processisse, propter quod à consorcio secularium hominum debet discedere vitamque mutare &c. Ubi Gloss. verb. *Voluntariè*, inquit: *Et sic licet ab initio deceptorie inductus fuisset: ex quo postea sponte hoc fecit, proxima turpitudinis causa ablata esse videtur.*

234.
Quomodo
jus illud in-
telligat San-
chez.

Itaque approbat in præfato jure Pontifex promissionem, quæ purè simpliciter & voluntariè facta fuerat; ergo à contrario sensu reprobatur illam, quæ fieret calore iracundiæ nondum quiescente, negatur Consequentia; nisi intelligas talem iracundiam, quæ privasset usum rationis, ut intelligit illud jus Sanchez supra num. 11. sed talis intellectus non est necessarius: nam argumentum à contrario sensu, sæpè in jure est infirmum. Et verò in præfati casu satis fuit Pontifici, ad liberandam mulierem ab impetitione viri sui, quòd tempore voti emissi nihil fuerit, quod firmitatem voti posset impedire. Itaque neque ex hoc jure, neque ex aliis jam allegatis, & explicatis, probari efficaciter potest, ad valorem sponsalium (eadem est ratio Matrimonii) necessariam esse majorem deliberationem, quàm illa, quæ requiritur & sufficit ad peccandum mortaliter.

235.
Quid re-
quiratur, ut
ad sit suffi-
ciens delibe-
ratio, ex
Sanchez.
Palud.
D. Anton.
Cajet.

Ut autem (inquit Sanchez supra num. 7.) ad sit deliberatio sufficiens ad mortale, & sic ad votum & sponsalia, debet præmeditari is, qui voverit vel contrahit, causam, nempe iram, angustiam morbi, belli, vel aliam passionem, & amore impellentem, & finem quem intendit. Sic Palud. 4. dist. 38. q. 1. num. 5. D. Anton. 2. p. tit. 11. cap. 2. initio versus: *Nota*. Et hoc quidem docet Cajet. 2. 2. q. 88. a. 1. circa primam conditionem ad votum requisitam, magisque explicat à priori, dicens, requiri, ut aliquis conferat id, de quo deliberat, cum ejus opposito, aliàs non esse simpliciter liberum; & hujus ratio est, quia discursus, quo intellectus rem aliquam cum ejus opposito confert, aperit viam ut voluntas possit rem illam amplecti vel repudiare, illi ostendens in utroque aliquam boni rationem, quam eligat: quare ubi non est talis collatio, non est simpliciter & perfectè libertas. Non tamen mora temporis magna ad hanc deliberationem exigitur, etiam dum judicium aliquà passione conturbatum est, ut bene docent Palud. num. 9. D. Anton. & Cajet. proximè citati: & hic addit, posse eam deliberationem imperceptibiliter fieri, ut si occurrat homini irato, volenti vovere, quid facis, & adhuc voveat. Immo Navarrus cap. 12. num. 26. Ludov. Lopez. 1. p. Instruct. cap. 43. paulò post principium, §. *In momento*, asserunt, non exigi, ut ea deliberatio præcedat tempore, sed solo naturæ or-

Navarr.
Lopez.

dine, votum vel contractum. Hactenus Sanchez.

Ex his idem Auctor num. 8. infert, non admittendam esse eam regulam, quam Alii qui tradunt, putat, si transacta periculi angustia, eum, qui voverit vel contraxit, pœniteat, signum esse, defuisse requisitam deliberationem, & proinde non obligare. Item, rejiciendam esse hanc regulam: Si cessante calore iracundiæ minimè votum Sanchez, aut juramentum emissum fuisset, non obligare. Ratio est: quia sæpè eorum, quæ ex magna deliberatione gesta sunt, facientem pœniteat. Præterea; quia calore iracundiæ multa fiunt deliberatione sufficienti ad culpam mortalem, quæ eo calore secluso, minimè admitterentur.

In hoc tamen sensu, inquit Sanchez, admitti poterit prior illa regula, quando scilicet dubitatur, an vehemens passio rationis usu privaverit; tunc enim licet non sit certa, est tamen aliquantulum probabilis conjectura, si statim pœniteat facientem, defuisse deliberationem. Hæc ille. Lugo de Just. disput. 23. num. 19. putat, rarò contingere, quòd promissio ex defectu plenæ deliberationis non obliget, sicut rarò contingit, quòd homicidium vel furtum ex eo capite excusetur à peccato mortali, quando in se sunt volita.

Hinc rectè notat Suarez lib. 1. de Voto cap. 9. num. 13. Nullum signum certum & infallibile posse circa hoc dari, sed prudenti arbitrio opus esse, & præsertim spectandam rationis advertentiam. Nam si tanta fuit passio, ut homo non attenderit, quid ageret, tunc indeliberata fuit actio. Si verò nec subita passio, nec brevis temporis abstulit sufficientem advertentiam, cum aliqua collatione ejus, quod agebatur, cum actu opposito, sine ullo signo perturbati discursus, tunc passio non abstulit sufficientem deliberationem. Putat autem hanc deliberationem posse haberi ab hominibus, connaturali modo operantibus, in momento; quia discursus in tempore fit ab hominibus, connaturali modo operantibus; potest tamen fieri, ut successio illa temporis non percipiatur. Interim ultimarum judicium de voto faciendo fieri potest in momento, & in eodem momento potest voluntas velle ita efficaciter, ut fiat promissio, sicut potest etiam cum simili celeritate peccare. Ita Suarez explicat sententiam supra relatam ex Sanchez.

Rogat aliquis; quid si sit dubium, num iracundia aut perturbatio privavit contractentem sponsalia deliberatione requisita? Responder Sanchez supra n. 10. cum Aliis, quos citat, judicandum esse pro valore actus, quia semper præsumitur deliberatio; quia, inquit ille, rarò contingit, ut in tantum iracun-

236.
Expendan-
tur dua re-
gula ad hoc
proposum.

Lugo?

237.
Nullum sig-
num certum
potest dari,
ex Suarior.

238.
Quid di-
cendum in
dubio, ex
Sanchez?

cundia exardescat, ut rationis usum impediatur; sicut rarissime occidens alterum ex vehementi iracundia, excusatur à mortali. Item, quia qualitas, quæ naturaliter homini inest, semper adesse præsumitur. Nec in hoc eventu possessio est pro libertate voluntatis, sed potius pro sponsalibus; quia est certum sponsalia contraxisse, dubitatur tamen de rationis usu. Tandem, quia quàmvis gestis iracundiæ calore præsumantur inconsultè facta; at non præsumitur defuisse deliberationem requisitam ad culpam mortalem, sed solum maturum consilium. Hæc ille.

239. In dubio de animo se obligandi in præsumptione.

17. de Sponsal.

C. 7. de Sponsal.

Existimans utique eandem esse rationem hujus dubii, & quòd dubitatur de animo se obligandi; cùm enim verba exterius prolata sint naturaliter signa intentionis, & nullus præsumi debeat dicere, quod in corde non habet; non enim præsumitur quisquam malus, nisi probetur; videtur in tali dubio possessio esse pro animo se obligandi, & per consequens pro obligatione; arg. leg. Labeo. 7. ff. de Supell. legat. ibi: *Nam quorum sum nomina (inquit) nisi ut demonstrarent voluntatem dicentis? Equidem non arbitror quemquam dicere, quod non sentiret, ut maxime nomine usus sit, quo id appellare solet; nam vocis ministerio utimur. Ceterum nemo existimandus dixisse, quod non mente ageretur.* Item cap. Ex litteris. 7. de Sponsal. Si alter non intellexerit, quod alter proposuit, ad communem verbi intelligentiam recuratur. Et cogatur uterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solet rectè intelligentibus generare.

Et vix dubito, ubi constaret de externa promissione, probationem sive indeliberantis, sive intentionis non se obligandi, incumbere promittenti, quâ probatione deficiente, forus externus sententiam ferret in favorem promissionis seu promissarii; ergo idem in foro conscientie videtur sentendum; uterque enim forus, ubi externus non innititur falsæ præsumptioni, idem iudicat; ut probat Sanchez lib. 1. de Sponsal. disp. 5. num. 20. & docet Suarez lib. 3. de voto. cap. 6. n. 10.

240. Quid sit animus de voluntate etc. Suarez.

Ubi hic Auctor advertit, in casu dubio de usu rationis, aliud esse quærere, an stante vero dubio nascatur obligatio; aliud verò esse quærere, quando sit, vel non sit tale dubium. In priori quæsitio, inquit, semper verum est, stante hypothesi, quòd tale dubium negativum verum sit, votum non obligare, quia est dubium, an sit votum. Undè putat, Auctores, qui videntur contrarii, propriè tractare secundam quæstionem, & in eo sensu dicere, votum factum ex calore iracundiæ, si non constet positivè, & per iudicium ferè certum, abstulisse usum rationis, obligare; quia solus calor iracundiæ per se non sufficit ad constituendum morale

dubium de sufficienti usu rationis, nisi aliæ circumstantiæ accedant.

Possent ergo, salvo meliori, tales circumstantiæ accedere, ut, non obstante externo contractu sponsaliorum, & præsumptione juris, fundatâ in illo externo contractu, adhuc verè maneret dubium de sufficienti deliberatione, ita ut pro neutra parte posset formari probabile iudicium; & tunc dicerem, sponsalia illa non obligare, quia in pari causa melior est conditio possidentis; videtur autem tali casu libertas esse in possessione, quia nunquam verum fuit dicere: *Sponsalia illa obligant, vel saltem probabiliter.* Sin autem hoc aliquando verum fuit dicere, & nunquam fuit verum dicere, vel saltem probabiliter: *Sponsalia illa non obligant*, defectu deliberationis; constat profectò, sponsalia esse in possessione; & idèd tunc pro illorum valore debere iudicari, non obstante aliquo dubio de sufficienti deliberatione.

241. Sententia Auctoris.

Et idem dico de sponsalibus, quando dubitatur de animo se obligandi; si enim omnibus consideratis, etiam præsumptione in oppositum, quæ fundatur in contractu externo, adhuc maneat verum & reale dubium de animo se obligandi, libertas videtur esse in possessione, adèdque pro ea iudicandum; sin minùs, id est, si illa præsumptio juris tollat veram & reale dubitationem, quia absolute jam probabile est, sponsalia fuisse contracta cum vero animo se obligandi, adèdque valida fuisse; non est autem probabile contracta fuisse sine animo se obligandi, adèdque invalida fuisse; liquet profectò, sponsalia esse in possessione, ac proindè pro illorum valore esse iudicandum.

242.

Ex his patet, quomòdò intelligendum, quod habetur in fine cap. 1. de his quæ vi: *Si legitime probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem Religionem intrasse.* Ex quibus verbis constat, mulierem habitum dimittentem, professione jam emissa, cogendam esse ad Religionem, si Monasterium probaverit spontè professam esse; ergo in dubio, an valuerit professio, possessio est pro voluntatis libertate; aliàs non Monasterium, sed ipsa teneretur probare metum: *Quia Moniales fuerunt in quasi possessione illius, sive Monasterium, & quasi fundata erat intentio Monacharum per talem possessionem, & cohabitationem, & veli susceptionem, & mulier videtur allegare metum mortis, sed qui hoc allegat illud debet probare, ff. Quòd metus causa. Non est.* Ita sibi objicit Gloss. ibi verb. *Non timore.*

Quid dicendum in dubio de valore professionis.

C. r. de his quæ vi.

Respondet autem, *Quòd verum est hoc; sed quia constabat de protestatione voluntatis ab initio facta, adhuc præsumitur nolle, 31. q. 2. Lotharius ff. de Legat. 3. Si quis, in principio, & qui voluntatem immutatam allegat, hoc probare debet: ut hic & ff. de Probat. Eum qui. Sed hoc*

non habetur ex hac littera, quod constaret de protestatione, nisi per narrationem præmissam. Ideo aliter dicitur. Eo ipso quo mulier hæc non probat, intelliguntur Moniales probasse suam intentionem præsumptivè, cum de facto constaret, licet non de forma facti, C. Qui militi. post. Super servis. lib. 12. Vel Moniales spontè onus probandi subire volebant, unde mos eis gerendus fuit, inf. de Rest. spol. Licet, in fi. ff. de Prob. Circa eum. Et talis metus bene excusat: sive timor & metus stupri & timor servitutis, & metus verberum, §. eod. liti quidem. Vel dic quod utraque pars debet docere de jure suo. Simile supra de Renun. Super hoc. Hactenus Gloss.

243. *Secunda Resp. ex Sanchez. C. 2. de Rest. spol.*

Aliquando in dubio de deliberatione, judicandum est pro libertate voluntatis, ex Suario.

244. *Declaratur exemplo.*

Aliter respondet Sanchez supra disp. 9. n. 14. in fine, reverà Monasterium debuisse probare metum non intervenisse, quia ex parte fœminæ erat possessio & præsumptio juris, per metum professam esse, ex eo, quod erat conjugata, viroque spoliata fuit, & in favorem spoliæ præsumitur consensus metu extortus; arg. cap. 2. de Rest. spol. ibi: *Quia non est verisimile, quod spontè juri suo renuntiaverit, qui renuntiat spoliatus.*

Igitur ex variis circumstantiis contingere potest, ut quando dubitatur de sufficienti liberatione, vel etiam de animo non se obligandi, debeat judicari pro libertate voluntatis, & non pro valore actûs, ut patet, quando dubium oritur ex defectu ætatis, vel etiam, ut vult Suarez supra num. 9. propter impedimentum aliquod accidentarium, quod solet aptitudinem proximam ad ratiocinandum auferre, ut est somnus, ebrietas, vel quid simile. Quia, inquit, hæc impedimenta licet non sint perpetua, tamen sunt naturalia, suppositis talibus causis: ergo quoties jure dubitatur de tali impedimento, dubitatur consequenter de toto valore actûs, & consequenter etiam de obligatione.

Et declaratur exemplo. Nam qui passus est pollutionem in somno, licet dubitet, an in eo puncto temporis habuerit sufficientem usum rationis, nec ne; nihilominus non potest judicari peccasse mortaliter, sed potius contrarium præsumendum est: ergo idem erit, si dormitando, vel in dubio, an sufficienter fuerit expergestus votum emisit; nam sæpè dictum est, in hac materia æquiparari votum & peccatum mortale. Ita Suarez. Apud quem plura de hac controversia poteris legere, hæc nobis sufficienter pro præsentis loco, in quo tantum tractamus de sponsalibus.

De his autem ulterius inquiritur; an valeant facta sub conditione, aut indeterminatè alicui plurium personarum? Responso erit

CONCLUSIO VII.

Sponsalia facta sub conditione, vel indeterminatè alicui plurium personarum, non prius efficiunt Sponsos, quam conditio impleatur, aut certa persona eligatur.

Ratio Conclus. est; quia propriè dicti sponsi contrahunt impedimentum publicæ honestatis, ut suo loco videbimus; jam autem ex sponsalibus conditionalibus vel indeterminatis, non oritur illud impedimentum, ante impletam conditionem, vel determinationem, ut suppono ex ibi dicendis; ergo &c.

Confirmatur; quia Matrimonium conditionale, aut indeterminatum, non est propriè dictum Matrimonium; ergo neque sponsalia conditionata, vel indeterminata, propriè dicta sponsalia, quæ sunt initium aliquod & via ad Matrimonium. Interim sicuti ex Matrimonio conditionato oritur obligatio expectandi eventum conditionis, & hæc impletâ, sine novo consensu Matrimonium perficitur; ita potiori ratione ex sponsalibus conditionatis oritur obligatio expectandi eventum conditionis, & hæc impletâ, sine novo consensu perficiuntur sponsalia, & eo ipso oritur impedimentum publicæ honestatis. Idemque dicendum de sponsalibus indeterminatis, puta, expectanda est eorum determinatio sive electio personæ, & eâ positâ, transeunt in sponsalia determinata, sine novo consensu, & oritur impedimentum.

Si autem à me queritur, ad quem spectet illa electio? Respondeo citius, ad promissorem, sicut in qualibet alia promissione alternativa, Reg. 70. de Reg. Juris in 6. In alternativa debitoris est electio: & sufficit alterum adimpleri.

Alternativa dicere solemus illa, quæ cum disjunctione efferuntur, interjectâ videlicet voculâ, *Aut, vel, sive,* aut simili. Item si duo aut plura absque disjunctione proferantur. Quamvis Paulus, & rectè, hoc non tam ex verbis, quam ex re æstimandum censet: cum sæpè conjuncta pro disjunctis accipiantur, & disjuncta pro conjunctis, ut expressè docet Paulus lib. 59. ad Edictum, & refertur leg. 53. ff. de Verb. signif. Sæpè ita comparatum est, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur, & disjuncta pro conjunctis, interdum soluta pro separatis. Nam cum dicitur apud Veteres Adgnatorum gentiliumque, pro separatione accipiuntur. At cum dicitur: Super pecuniæ tutelæ

Aligando conjuncta accipiuntur pro disjunctis, & vice versa.

245. *Probatur Conclus.*

246. *Ad quem spectet electio, quando sponsalia sunt indeterminata.*

246. *Ad quem spectet electio, quando sponsalia sunt indeterminata.*

Reg. 70. de Reg. Juris in 6.

Aligando conjuncta accipiuntur pro disjunctis, & vice versa.